

Vrijdag 30 juli 1915 – ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Het stoomschip Copenhagen, dat maandagavond door bijzondere omstandigheden de reis van hier naar Engeland uitstelde, heeft gisteravond die reis aanvaard met 508 Belgische vluchtelingen, mannen, vrouwen en kinderen.

Postverkeer met Antwerpen.

In het verkeer met Antwerpen kunnen, met ingang van 1 augustus a.s., door tussenkomst van de Duitse postadministratie, doosjes met aangegeven waarde (maximum 25.000 frank) worden uitgewisseld.

De uitwisseling vindt plaats op de voet van de bepalingen, voorkomend op de bladzijden 76-78, afdeling postdienst, van de post-, telegraaf- en telefoongids (uitgave mei 1915).

Het hier te lande te heffen port bedraagt 75 cent per doosje; het recht van verzekering bedraagt 7 ½ cent voor elke 300 frank of gedeelte van 300 frank. Bij elk doosje is één douaneverklaring (brievenpost) te voegen.

Berichten van ontvangst, expresbestelling en aangetekende verzendingen zijn niet toegelaten.

De Belgische archiefstukken.

Berlijn, 29 juli. Uit de door de Norddeutsche Allgemeine Zeitung gepubliceerde stukken is nog het volgende van belang.

De 18e februari 1915 heeft baron Greindl aan de Belgische minister van buitenlandse zaken, Favereau, geschreven: "Toen graaf Bülow het Engelse publiek liet weten, dat Duitsland geen agressieve

bedoelingen had tegen Engeland, heeft hij niets gezegd, wat niet reeds aan een rustig beoordelaar bekend was.”

De 30^e september 1905 schreef Greindl aan Favereau: “De gehele in Engeland gevoerde perscampagne toont, dat de toenadering tot Rusland niet gewenst wordt met het doel een ontspanning teweeg te brengen, doch met aan Duitsland vijandige oogmerken. Helaas is het mogelijk, dat ook de koning van Engeland dergelijke oogmerken heeft.”

Met scherpe blik ziet Greindl hoe Engeland steeds en overal slechts ten doel heeft een ring om Duitsland te vormen. De 24^e oktober 1905 schrijft hij: “Engeland geeft op het ogenblik zijn belangen bij het voortbestaan van Turkije, welke zolang een beginsel van zijn politiek zijn geweest, geheel op. Het zou Rusland in Klein-Azië de vrije hand kunnen laten. Voor Engeland zou een dergelijke combinatie bovendien het voordeel opleveren, dat de betrekkingen tussen Rusland en Duitsland er door vertroebeld zouden worden en de isolering van Duitsland is thans het hoofddoel van de Engelse politiek.”

Uit het rapport van Greindl van 29 september 1905 verdient nog deze zin vermelding: “Evenzo haat de Rus de Duitser, omdat Duitsland het buurland is, dat tot vergelijking prikkelt en welks meerdere beschaving zijn barbarentrots tot bescheidenheid noopt.”

De duikboot- en mijnoorlog.

Londen, 29 juli. Het Belgische stoomschip Princesse Marie José is getorpedeerd en gezonken; 21 opvarenden zijn gered, 4 gedood.

De Princesse Marie José, in 1909 gebouwd, was 1954 ton bruto, 1221 netto en behoorde aan de rederij “Ocean” (Soc. anonyme Belge d’armement et de navigation), te Antwerpen.

Belgische vrijwilligers.

Men schrijft ons van Belgische zijde:

Wij hebben vandaag om een grafkuil gestaan, daar wij de beste onzer vrienden uitgeleide deden. Hier wordt de draad van een nog jong leven afgesneden, en dadelijk voelen wij ons genoopt terug te kijken naar de wijze waarop, naar de oorden waar hij zich heeft ontsponnen. Nu dit leven door een gewelddadige dood wordt afgebroken, en het, voor wie de gesneuvelde gekend heeft, in al zijn wendingen, met al zijn keerpunten overzienbaar ligt, verschijnt ook opeens het bestendige in de daden van de dode, wordt plotseling als het ware de maatstaf verschaft, door hem ook tot het schatten van zijn bestaan verkozen.

Ik heb hem lang voor de oorlog reeds gekend. Ik voel mij geneigd over hem te schrijven, omdat hij, zo volledig als het maar mogelijk is, een heel deel der Brusselse jeugd vertegenwoordigt. En zo denk ik aan Brussel terug, aan de stad die we sinds een jaar niet meer zagen, die velen onder ons niet meer terug zullen zien. Ik denk aan het Brussel van voor de oorlog, en dat Brussel zal geen van ons terugzien, daar zijn bevolking niet meer is wat ze was.

En in dat Brussel leefden de jonge lieden, waarover ik het thans zal hebben, op de rand van alle uitingen van kracht en energie, die men pleegt het publieke leven te noemen, en die, in grote steden, de aandacht trekken. Een overschot van overleveringen, een overblijfsel van belangstelling, een schaamtegevoel misschien, hadden bewerkt dat zij niet ten enenmale buiten alle politieke en maatschappelijke beweging zouden blijven. Want hun vaders behoorden dikwijls tot het geslacht der mannen die, twintig of dertig jaar geleden, nieuwe, toen door velen als verwerpelijk gebrandmerkte, beginselen ontwikkeld en verdedigd hadden; jeugd in de politiek ingevoerd;

eerbied afgedwongen; terwijl zij hun vertegenwoordigers eindelijk een welverdiend gezag zagen toekomen. Maar die loopbaan van energie en geestdrift werd door de zoons niet gevolgd. Van hen was geen handelend optreden meer te verwachten. Evenwel behoorden zij tot het getal van diegenen, die de pogingen van enkelen goedkeurden, waren zij tot alle mogelijke beginselen van maatschappelijke menslievendheid en edelheid bekeerd; maar verder dan een vruchteloze bekering kwam het niet, en tot missionarissen zouden zij het niet brengen.

Het was of het hele leven de moeite niet meer waard was geleefd te worden. En dit zonderlinge verschijnsel woonden wij bij dat, het voorbeeld van Parijs volgend, enkelen te Brussel de jeugd trachtten te verenigen in verbonden, die geen ander doel hadden dan, door wederkerige ijver, de levenslust aan te sporen. Maar, al werd door uitzonderingsmensen het beginsel van die verbonden krachtig ondersteund, en het voorbeeld der Fransen, waar bv. toen reeds de Association de la jeunesse catholique 125.000 leden telde, hoog geprezen, het oordeel van de meerderheid bepaalde zich bij een sceptische glimlach.

De meerderheid van die Brusselse jongelieden schenen met een eigenaardige lamheid geslagen. Het ontbrak hun volkomen aan levenslust, misschien wel omdat het leven hier in een onbestemde veiligheid aangeboden was. Zij vormden een kleine bevolking, die, als het ware op haar roeping berustend wachtte.

Ook hun belangstelling in de levensidealen van hun onmiddellijke voorgangers was niet door een andere vervangen, die slechts op een inniger aanleg van hun karakters zou geduid hebben. Kunst is bij hen nooit meer dan een verzet geweest en heeft dan ook nooit over één daad in hun leven beslist. Heeft sport hen dan aangetrokken; heeft het leven zich misschien in hen geuit op een wijze die, wars van het

muffe der opgesloten kamer, op een verjonging van het jonge geslacht duidde? Niet eens. Aan sport hebben ze wel gedaan; maar ook daar brachten zij, de afvallige intellectuelen, de drift niet die de eenvoudigste kantoorbediende vaak dreef en kenmerkte. Eén woord geeft de traagheid weer die in hun handelen altijd opviel: een lusteloosheid die aangeboren scheen.

Ziedaar, heel vlug geschetst, de wereld waarin de dagen van deze gesneuvelde verliepen. Hijzelf was pas advocaat geworden, en mocht in dit leven van kortademige bewonderingen op enkele buiten van succes in zijn studietijd bogen. Hij kende er, gelijk later ook, niets dan vrienden. Maar ondanks het vrijmoedig aandeel dat hij in de studentenleutigheid nam, lukte het hem evenwel zijn tijd zo te verdelen dat hij op de examens telkens de noodlottige “buis” wist te vermijden. Wat wel een teken van overleg kan zijn, maar bij hem en zijn gelijken misschien alleen verried dat zij in jolijt niet zozeer op konden gaan, of zij bleven de enigszins angstige verplichting voelen om de gebaande burgerlijke weg te volgen.

Van dergelijke angst bleek (het moet gezegd) nochtans weinig. Hij was werkelijk iets als een held in de studentenwereld, gul, vrijpostig, maar goedhartig. Niemand heeft ooit geweten dat hij uit het veld geslagen was; en in woordentwisten bleef hem trouwens altijd de mogelijkheid over om zijn toevlucht te zoeken in onfeilbare debatsmiddelen, die velen anderen ontzegd zijn: de zeldzaam ontwikkelde rijkdom der klanken van zijn gorgel. En dezen waren allerlei. Geen klotsende beek of gorgelende riool, geen schreeuwend dier in woede of bronst, geen zo ingewikkeld geluid dat ooit uit een luchtpijp opsteeg of zich pijnlijk – men vergeve een kroniekschrijver door zijn onderwerp gebonden – in de duisterste diepten van maag of darm ontwikkelde, - of volmaakt, leuk of afschrikkend klonk er de nabootsing van. En in de verscheidenheid van die uitingen schitterde een fraaie baritonstem, die, hoewel haast ongeschoold, ook in de

voordracht van breder opgezette stukken, door natuurlijke gave goedmaakte wat aan handigheid te kort schoot.

Ik herinner mij de studentenfeesten nog, waar hij in stukken optrad die het studentenverblijf in het middeleeuwse Leuven voorstelden. Met welk een blik van ontgoocheling, met welke verachtende houding oogstte hij er een bijval die te gemakkelijk aan zijn toneelmakkers ontnomen was ...

De schrift had hun zielen kunnen noemen; bevloerd met ontgoocheling en levensmoeheid! Maar zij zou het geval wanhopig genoemd hebben.

Tot opeens ...

Geen van hen had stellig ooit de mogelijkheid van een oorlog, waarin België zou gewikkeld zijn, maar één ogenblik ingezien. Zijn gedrag, in dergelijk geval, had dit niet overwogen, noch besproken. En nochtans ...

Nochtans ontpopte zich, bij de schending onzer grenzen, in het gedrag van die schijnbaar willozen, een eenheid die verwonderlijk mag heten. Zij hadden zeer eenvoudige levensopvattingen die met driestheid wakker geschud werden. Hun privéleven had onder hetzelfde gebrek geleden als het politieke leven in België: het gebrek aan het bewustzijn dat er een gemeenschappelijke vijand kon opstaan. Onze boeren hebben een kernachtige spreuk die met de woorden begint: "Schijn is bedrog ..."

Maar, hoe geweldiger de lichtstraal die deze jongelieden het bedrog deed doorzien, des te vaster ook stond in hun doelloze zielen de neiging tot verzet op.

Geen van hen zal zich ingebeeld hebben dat het besluit door hen allen genomen, zich als vrijwilliger te gaan melden, verdienstelijk of in zijn uitvoering voorbeeldig kan worden genoemd. Een voorbeeld hadden zij zelf allesbehalve nodig. Zij handelden met eenvoud, en stelden zich ook niet voor dat het voor enkelen nodig was tot dienstneming aangespoord te worden. Zij zijn het niet geweest die optochten hielden waarna de geestdriftige deelnemers – naar wordt beweerd – voor een aanzienlijk deel thuis gebleven zijn. Hun daad is ook niet bij de opstand van een na lange onderdrukking kokende bevolking te vergelijken: zij is, veel eenvoudiger, te beschouwen als het grijpen naar de redding van een leven dat doelloosheid moe is!

Dit vermindert stellig hun verdienste niet, maar maakt ze groter, daar zij met één stap uit de onverschilligheid stegen, een heldhaftige offervaardigheid bereikend.

Zij werden vrijwilligers; en in een der steden van Vlaanderen werden zij tot de dienst opgeleid. Van dit ogenblik af was hun leven vervuld, en wie ze ontmoette was, zonder ze altijd door te zien door de verandering in hun optreden getroffen.

Onze advocaat-vrijwilliger werd door zijn oversten weldra met gezag bekleed. Zijn gewone wijze van doen, die hier doelmatiger aangewend werd, gaf hem op zijn makkers een natuurlijk overwicht dat zo tot het algemene nut diende.

Na de ontruiming van Brussel en de bezetting van Zuid-België met Brabant en Limburg kreeg hij opdracht, als sergeant aan het hoofd van een patrouille van vrijwilligers gesteld, jacht te maken op de afdelingen uhlanen die Vlaanderen kwamen verkennen. Bloedige botsingen ermee vestigden weldra zijn naam bij zijn makkers. Veel te betekenen hadden die gevechtjes niet; alleen de door de uhlanen aan de boeren telkens en overal herhaalde vraag klinkt, naderhand

beschouwd, verwonderlijk. De zorg der verkenner was te weten of Engelse soldaten in de buurt gezien waren ...

Na de val van Antwerpen was het de haastige terugtocht tussen Schelde- en Leieoevers en zee. De vrijwilligers bereikten Frankrijk. Onze sergeant betrok een school tot vorming van officieren en werd er tot luitenant opgeleid.

Met die hoedanigheid zou hij voortaan in een loopgraaf bij Diksmuide staan. Hij en zijn makkers verdedigden met te groter hardnekkigheid de vaderlandse bodem, daar zij hem, hun leven lang, als tegen elke aanval beschermd beschouwd hadden. Hun wilskracht wortelde in verwondering en verontwaardiging. Want hun land verdedigen zij niet meer. Huizen, rijkdom, familieleden, alles is in de macht van de vijand gevallen. Daar het ideaal van alle materiële bijkomstigheden gezuiverd is, wren zij zich te beslist. En hun leven hebben ze aan de handhaving van dat ideaal verpand.

Bij Diksmuide stond de nieuwe luitenant, en het was valavond. Zijn compagnie had een vijandelijke aanval afgeslagen. De vijandelijke loopgraaf was met haar borstwering van grauwe klei op een afstand van tweehonderd meter te zien. Er broeide iets.

Of beoogde de hagel van schroot, die door de Belgische artillerie, boven hun hoofden heen, op de vijand gericht was, niets dan de zelfvoldoening van een afstraffing om de aanval. Dat kon haast niet. Het bevel bleef niet uit: te 8 uur stipt zou de artillerie het vuren staken en de compagnie de vijandelijke stelling bestormen.

In spanning afgewacht. Aan de mannen der tweede en derde rij worden de patronen afgenomen. Het is acht uur. De artillerie schijnt niet te zullen zwijgen ... Ze zwijgt.

Onze luitenant springt het eerst op de borstwering en trekt zijn degen van leer; "Vooruit", roept hij, "en laat u van de kogels niet uitfluiten!"

Hij deed geen tweede stap: een kogel trof hem in de mond en hij viel voorover. Een sergeant stelde zich aan het hoofd van de afdeling. De stelling werd heroverd.

Toen het werk ginder gedaan was en enkele mannen terugkwamen, vonden zij hem liggen, dood. Maar zijn dood had de uitwerking gedaan alsof de opeens verlorene wilskracht van zijn ziel de manschappen allen bezielde had.

Ik beschouw zijn leven, en, waarachtig, ik zie niets anders meer dan de elf laatste maanden ervan. Dit zou ook zijn wens zijn, en waar hij gevallen is heeft hij het recht het van ons te eisen.

Hem en vele anderen heeft de oorlog gered. Eenheid van betrachtingen kwam in hun zielen tot de dood ...

Een jaar geleden (KVdW)

Brussel, 26 Juli.

Wij gaan een vrome en pijnlijke week in: een week van angstwekkende herinneringen aan gebeurtenissen, die, waar ze aan het haast verschrikte oog van het geheugen als in een duizeling voorbijschuiven, ons nog met verbazing slaan. Het is alles een geheel jaar al voorbij: en voor ons, thuisgebleven Belgen, welk een jaar! Maar nog komt het ongeloofbaar voor, kunnen wij het in ons herdenken niet als een afgesloten reeks feiten, waar niet op valt terug te komen, gaan catalogiseren en als afgedaan beschouwen. Wij herleven het; wij herlijden het met meer hevigheid, met meer zenuwpijn dan toen het gebeurde en - wij nog niet wisten wat volgen zou. Wie dat had kunnen voorzien, zou misschien de moed niet

hebben gehad nog verder te leven; wie dat had voorspeld, zou men als een krankzinnige hebben beschouwd. Nu duurt het reeds een jaar; en wat toen voorviel slaat ons thans, in de geniepige verveling, die ons op elk ogenblik, log en doof als een onweersatmosfeer, bedreigt en aanklampt, - slaat ons met ongeloof in ons eigen geheugen.

De week van zondag 26 Juli tot zondag 2 augustus 1914. Het is begonnen, het is voorafgegaan door feesten. Toeval natuurlijk. Maar dat te schriller een achtergrond geeft aan de tragiek der verbluffend vlug elkaar opvolgende gebeurtenissen, als het flitsen en ontlaaien van een vreugdevuurwerk. Voor mij is de herinnering onafscheidbaar van het bezoek, dat ik op 19 Juli te Gent, aan een tentoonstelling van rozen heb gebracht. Ik kan niet denken aan de feiten, die de oorlogsverklaring onmiddellijk voorafgingen, of ik word verplaatst in de geurig walmende zoelheid van die glazen tentoonstellingszaal en haar groen, troebel aquariumlicht om de fosforgloeïing der bloemenkleuren; ik adem in die Armidatuinen het zoet bedwelmende gif op van die talloos verbodene, toch onderscheidene aroma's; ik onderga de wulpse weemoed, de moede en melancholische sensualiteit van die duizenden argeloze of monstrueus veinzige rozen. Decadentiegenot tot bij de hoogste zenuwspanning; gierig egoïstisch genot voor de verfijnde en bij nature bevoorrechte eenling.

Maar daarop volgen, in de herinnering, een ganse week volksfeesten. Het is Brusselse kermis. Het is Nationaal Feest. Wel host men niet mee; natuurlijk niet. Maar, hoe men zich tegen het grove volksvermaak, tegen slemperij en baldadigheid afsluit, men ondergaat de trilling van de feestlucht, van de opwindende feeststemming. En, moge later, nauwelijks een veertien dagen later, het "nous dansons sur un volcan" in het geheugen zijn gekomen: in die dagen, in de feestdrukte dachten slechts de journalisten, die met

buitenlandse politiek zijn belast, aan wat tussen Servië en Oostenrijk dreigde en in de loop van die week zou uitbarsten. En zelfs toen, bij het Oostenrijkse ultimatum, achtte iedereen zich nog volkomen veilig. Een Europese oorlog? Een wereldconflict? Maar wie zou vermetel genoeg zijn, daar de verantwoordelijkheid op zijn schouders van te nemen? En dan: durfde men daar wel aan denken? Het was kermis. Het was pas kermis geweest. De feeststemming was zo gauw niet van de lucht ...

En op 26 juli herbegon het: feest weer voor de geestelijke aristocraten en ook de aristocraten naar den bloede. Wij waren op het kasteel te Beloeil. Wij vierden, bij verfijnde vertoningen, geneugte van kunst en van goede smaak in een der schoonste en meer weidse landgoederen van Europa, het eeuwfeest van de prins de Ligne. Reeds was, daar in het Oosten ergens, de oorlog uitgebroken. Belgrado was onder vuur genomen, heette het. Maar hier, in het feestelijk getooide Beloeil, ten aanzien van België's hoogste adel, en ook wel wat Oostenrijkse adel, spraken, aan het standbeeld van de geestige en dappere prins, om beurt de gezant van Oostenrijk en de Belgische minister Carton de Wiart redevoeringen uit vol artistieke keurigheid. En zij roemden, Oostenrijker als Belg, de Belg, die eens de eerste der Oostenrijkse soldaten was geweest: dezen prins de Ligne, lid van het Congres van Wenen, die onder dit congres bezweek aan een verkoudheid, opgedaan bij een galant rendez-vous, en waarvan thans niet meer overbleef dan de vierentwintig delen van zijn "Mélanges militaires, littéraires et sentimentaires", niets meer dan zijn onsterfelijke geest: eeuwige waarheid van het "cedant arme ...". 's Anderendaags zaten wij, 's middags, aan de lunchtafel, een paar correspondenten van Hollandse bladen, met een Duitse confrère samen, die in de ochtend, op een literaire vergadering, spiritueel verteld had wat Duitsland voor de prins de Ligne geweest was. Ik verzeker u, wij dachten aan de verre

oorlog heel weinig. Trouwens, in geen twee dagen hadden wij nog kranten gezien: een ontbering wel, maar een weldadige ontbering. Wij genoten hier vooral van schoonheid, - een wel even verflenste, een lang verjaarde schoonheid, de wufte maar gratievolle schoonheid van de eindigende achttiende eeuw, die omdat zij zo weinig op de decadentie lijkt van onze tijd, deze zozeer, haast als ideaal, aanlokt. Wij hadden ons zowaar met de geest van de prins vereenzelvigd; als ons, daar, opeens, terwijl wij onder de koffie schone vruchten genoten, een dagblad wordt gebracht, "La Dernière Heure", met de melding als een mokerslag: België mobiliseert. Onze Duitse journalist verschrikt, wordt bleek als een lijk. Wij, die anders ook wel de ernst van de maatregel inzien, al kunnen, al willen wij niet denken aan wat hij aan dreigementen inhoudt, wij spotten met hem. Maar hij, hij heeft geen rust meer. 's Avonds zou hij te gast zijn op het kasteel: gejaagd schrijft hij een verontschuldigungsbriefje, wil absoluut onmiddellijk naar Brussel terug. Blijkbaar wist hij meer dan wij, die maar Belgen waren...

Diezelfde avond kwam ik met de laatste trein in de hoofdstad aan. Na inlichtingen zond ik u mijn eerste oorlogstelegram. Er zouden er u van op die dag tot op de dag der Duitse intrede (20 augustus), niet veel minder dan honderd vijftig bereiken ...

Nu werd het, de volgende dag, de drukte der mobilisatie. Eerst de opschrikking bij iedereen, ook bij wie niet optrekken moest of geen soldaat in zijn familie had. De schrik, iets als profetische angst bij wie zijn man, zijn broer, zijn verloofde zag weggaan. Maar weldra iets als heldhaftige opgewektheid. Het verliep alles bewonderenswaardig, vlug en goed. Na de eerste ogenblikken van verbijstering en opwinding komt de sterke Belgische levenszin weer boven. Al ben ik, helaas, onder dezen, die iets meer van de gang der gebeurtenissen afweet dan het gros der menigte, ik heb zo heel veel moeite niet, bij al mijn eigen vrees en kommer, de vrouw van mijn broer te troosten,

die ons in tranen vertellen komt, dat ook hij bevel heeft gekregen zich ijlings bij zijn regiment te vervoegen: het zal immers maar enkele dagen duren, waarschijnlijk. "Het zal maar enkele dagen duren": het is de leus die allen paait. De soldaten, ook die der reserve, hebben een nieuwe, blijde gewaarwording, die hen met fierheid vervult: zij gaan misschien het vaderland verdedigen.

In petto leggen de meesten natuurlijk nadruk op dat: misschien. De burgerij staat gaarne de gerekwisioneerde paarden af. Ook zij denkt tot zelftroost aan het ongetwijfeld tijdelijke daarvan. Zodat alles verloopt met opgewektheid en haast met feestelijkheid. Zoolang hun wenende vrouw ze vasthoudt, zijn de mannen nog wat wankelmoedig, maar een paar borrels met teruggevonden makkers vervult ze met dapperheid. De treinen spuwen soldaten, de stations braken regimenten van soms vreemd toegetakelde manschappen, wiens zorg voor het bewaarde uniform problematisch blijkt, of die te dik geworden zijn voor het infanteristenbuisje of de rode hozen van het paardenvolk. Brussel kent nieuwe schouwspelen: Brussel, dat er naar snakt, is een drietal dagen lang uitgelaten, en als gelukkig. Als op 2 augustus, deze week een einde neemt, geloven op dat driekwart miljoen Brusselaars geen twintigduizend aan de eventualiteit, die, twee dagen nadien, uitbarsten zou: op 4 augustus verklaarde Duitsland aan België de oorlog ...

Een jaar nadien. Wat ons sedertdien is overkomen: gij weet het. Ah! het heeft de Brusselaar niet ontbroken aan nieuwe schouwspelen, aan schokkende gebeurtenissen! En nu ... is het de blinde verving, die knaagt ...

In vredeftijd zouden wij, op 8 juni van dit jaar, het eeuwfeest hebben gevierd van de akte, waar het Congres van Wenen op sloot en die het aangezicht van Europa moest veranderen, na de eerste knak aan de Napoleontische macht. Op 18 juni moesten, eveneens dit jaar, al de

volkeren, die er in betrokken waren, te Waterloo het eindbedrijf herdenken van het Napoleontische epos. En beide dagen zouden feesten geweest zijn van verbroedering onder de volkeren.

Maar de ijzeren oorlog houdt geen rekening met dergelijk symbolisme. Zijn zeer sterke, zeer opdringerig brutale realiteit heeft op die herdenkingsdagen niet eens schorsing toegelaten. Hij duurt voort. Hij duurt.

Tot hoelang nog? ...

De Gentse beweging.

Brussel, 27 juli.

Dezer dagen ontving ik twee boekjes, die mij een ongezochte gelegenheid komen brengen om een enigszins verwarde zaak tot klaarheid te brengen; het eerste is getiteld "Vlaanderens nood en Vlaanderens toekomst. Het standpunt van "De Vlaamsche Post", het andere "Vlaanderen na de oorlog, door Leo Picard". In beide beoogt de hoofdredacteur van de Vlaamsche Post een nadere verklaring en verdediging te geven van de richting, sedert enige maanden ingeslagen, door wat men reeds de Vlaamse groep van Gent heeft genoemd.

Met opzet sprak ik zoeven van een enigszins verwarde zaak, daar ik als juist meen te mogen vooropstellen, dat bij onze lezers, vele Vlamingen natuurlijk uitgezonderd, geen duidelijke voorstelling kan bestaan over doel en streven van die nieuwe richting. De artikelen der Vlaamsche Post immers, de polemieken van dit Gentse blad met de Amsterdamse Vlaamsche Stem, de enkele stukken, elders over diezelfde zaken geschreven, zullen het merendeel van onze lezer geen helder beeld hebben kunnen geven van deze kwesties en

daarom ga ik dit, met deze twee brochures als aanloop, eens proberen.

Het uitgangspunt van hetgeen ik korthedshalve de Gentse beweging zal noemen, is wel deze gedachte, die ik hier grotendeels met de eigen woorden van de Vlaamsche Post ga weergeven: België is geen nationale staat, maar een staat, die over twee volkeren regeert, en een van die twee niet tot zijn recht heeft laten komen. Wij (dat zijn de leiders der nieuwe richting) willen niet, dat in de plaats van de Belgische staat twee nieuwe staatjes worden gesteld, maar wij willen, dat twee volkeren, die zich onderling verstaan ter betere regeling der huishouding, in volle vrijheid naast elkaar kunnen opbloeien. Wij moeten dus voor het vervolg het Vlaamse volk onttrekken aan de kwaaddoende invloed van de Belgische staat en daartoe gebruik maken van de omstandigheden. Immers: de Belgische staat heeft steeds alles gedaan wat hij kon om de verfransing in de hand te werken, de gehele staatsmacht werd daartoe gebruikt; en wij moeten de principiële belangen van Vlaanderen boven alles stellen.

Men ziet het, dit is vrij duidelijk; alleen spreekt uit deze fel pro Vlaamse en anti Belgische stellingen een gebrek aan een onbekrompen vaderlandsliefde, een miskennen van de eendracht, die een kracht is, welke wij Nederlanders bezwaarlijk kunnen begrijpen.

Zelf voelen de woordvoerders der nieuwe richting ook zoiets, want ik lees zinnen als: “De haat tegen wat ons vroeger kwaad heeft gedaan (nl. de Belgische staat) mag ons echter nu niet verblinden, daarom moeten wij met de grootste voorzichtigheid te werk gaan, om in de nu komende tijden niet te zeer onder andere vreemde invloed te komen”; en: “Want zelfs de meest woeste flamingant, die de Belgische regering voelt als de verdrukker van het Vlamingendom,

heeft aan zijn land nog heel wat te danken en kan ook in deze de waarheid bekennen.”

Spreekt hieruit nog een zekere schroom voor de eerder gepredikte radicale beginselen, een ding staat vast: De voorwaarde voor redding van het Vlaamse volk is de bestuurlijke scheiding, waarvan trouwens de leiders der nieuwe beweging zeggen reeds voor de oorlog partijgangsters te zijn geweest.

Als middel nu om het bovenomschreven doel, de redding van het Vlaamse volk, te bereiken, gaat de Gentse beweging met de Duitsers mee, want slechts een overwinning der Duitse legers kan deze redding brengen, een overwinning van het huidige Belgische regeringsstelsel alleen maar vermeerderde verfransing met zich voeren. “De Duitse regering zal stellig niet zo onvoorzichtig zijn, nog vier miljoen vreemdelingen te willen assimileren. Er zullen ons slechts militaire en misschien economische verplichtingen worden opgelegd. In dat geval heeft Duitsland er ook alle belang bij, de invloed van de Vlaamsgezinden zoveel mogelijk te vergroten en zelfs te trachten een scheiding in het bestuur te bewerkstelligen, om althans de helft van het land zoveel mogelijk aan de werking van een nieuwe revanchepolitiek te onttrekken”, zijn de zinnen, waarin de hoofdredacteur der Vlaamsche Post deze stelling vastlegt. Trouwens verschillende artikelen van het dagblad werden er aan gewijd, om aan de hand van het bestaande oorlogsrecht te bewijzen, dat samengaan met de Duitse overheden volstrekt wettig was; en, lees ik in een van die artikelen, “dat de Duitse regering in Vlaanderen, wat haar eerbied voor het recht betreft, een betere indruk zal maken dan de eigen Belgische regering, is niet onze schuld, en kan ons de eis evenmin ontijdig doen achten, als de overweging, dat het welbegrepen belang van de Duitse overheid hier wellicht met het recht doen aan de Vlamingen samenvalt.” Integendeel: “Het goede dat ons van die (dat is de Duitse) kant zou aangeboden worden, niet

te aanvaarden, omwille van een onrecht, uit nood wellicht aan de Belgische staat aangedaan, die staat, die gedurende meer dan tachtig jaar ons volk zelf met onrecht heeft behandeld, ware vanwege de flaminganten een misdaad tegenover hun volk, een misdaad tegenover de beschaving in onze landen, tegenover de gehele wereld dus.”

De mannen der Gentse beweging beschouwen het dus niet alleen als geoorloofd, maar zelfs als plicht, de medewerking van de vijand te aanvaarden bij hetgeen zij in het belang der Vlamingen willen doen en op dit punt juist komen zij in conflict met die erkende voormannen der Vlaamse beweging, die tijdelijk in ons land verblijven en in de Vlaamsche Stem ten krachtigste protesteerden. En de erkende voormannen, die in België zijn gebleven? “Het is een ramp voor Vlaanderen, dat op deze dagen zo weinig flaminganten durven of kunnen spreken voor ons volk”, schrijft de hoofdredacteur van de Vlaamsche Post ergens, en elders betoogde hij, dat de verklaring van de bekendste Gentse Vlamingenleiders, dat zij met het nieuwe blad niets te maken hadden, nog geen afkeuring betekende, maar ik kan hier verklaren, dat zij voor de Gentse beweging niet alleen afkeuring, maar minachting en afschuw hebben.

Maar ik ga voort met mijn uiteenzetting van het doel der nieuwe richting. In een van mijn artikelen over Duitse oorlogslitteratuur in België had ik terloops gewezen op het onbetekenende der kleine groep te Gent, welke, verlost door de stemmen uit het zo nabije Duitse kamp, overstag was gegaan. Deze opmerking gaf de heer Picard een ingezonden stuk in de pen, waarin hij enkele verklaringen aflegde, welke men elders vergeefs zou zoeken en die toch voor de juiste kennis van de strekking der Gentse beweging van zo groot gewicht waren, dat hij ze wel eens elders opzettelijk had mogen behandelen. Ik bedoel hier zijn nadrukkelijke verklaringen; 1°. Dat de Gentse groep niet pangermanistisch gezind is, 2°. Dat de Gentse

groep, zo min als wie ook, van een Duits-Vlaamse hogeschool wil weten, 3°. Dat de actie der Gentse groep en die der Duitse macht inzake bestuurlijke scheiding niet gecoördineerd zijn, maar slechts evenwijdig.

Op deze drie verklaringen enkele kanttekeningen. Het eerste punt spreekt wel vanzelf, ik had dan ook niet bedoeld te zeggen dat de Gentse groep pangermanistisch was, hoe zou ik ook? Pangermanisme is immers ineens uit de mode geraakt, zelfs prof. von Bissing (zie zijn brief aan de Utrechtse studenten) heeft deze jas (voorlopig) uitgetrokken. Het tweede punt, een zeer belangrijke verklaring, wens ik zorgvuldig op te bergen, aangezien kwesties omtrent de heropening der Gentse Hogeschool, naar ik weet, niet dringend zijn; later kan ze nog eens te pas komen.

Maar punt drie, daarmee raken wij eigenlijk het hart der gehele zaak. Zoals boven bleek is voor de Gentse groep bestuurlijke scheiding hoofdschotel en op dit punt gaan Duitsers en Gentenaars elk hun eigen weg. Wij moeten dus aannemen dat in minder belangrijke aangelegenheden er zeker van geen coördinatie sprake is, de beweging te Gent en het streven der Duitsers dus in alle opzichten parallel lopen en nergens in elkaar grijpen. En nu moet ik tot mijn spijt toegeven, dat ik dit niet kan aannemen.

Wat is het geval? De Gentse beweging, zoals wij die op het ogenblik zien werken, wordt belichaamd in een orgaan, dat de Vlaamsche Post heet, andere propagandamiddelen staan haar in deze tijd niet ten dienste. Dit dagblad nader te kennen ware dus van groot belang om op het vraagstuk van die coördinatie of evenwijdigheid tot klaarheid te komen, met het wezen van dit blad immers is het wezen der beweging een en ondeelbaar verbonden.

Het orgaan der Gentse beweging, de Vlaamsche Post, telt naast zijn hoofdredacteur en enkele andere zeer jonge Vlamingen (jong zijn is geen fout, maar kan het wezen), een in Nederland geboren Duitse officier en een Nederlands predikant te Gent, welke van zijn onzijdigheid zulk een eigenaardig begrip heeft, dat hij in zijn kerk bij het begin van de oorlog Gods zegen over de Duitse wapens afsmeekte en nu, hoewel betaald als Belgisch staatsambtenaar, een invloedrijke plaats aan de Duitse perscensuur te Gent heeft.

Deze staf maakt de zuiverheid der beweging reeds zeer bedenkelijk, maar de grote Duitse subsidies, waarvan het blad bestaat, de bevelschriften door de Duitse overheden in Oost-Vlaanderen aangeplakt, om de burgemeesters te bevelen, het blad in hun gemeenten op ruime schaal te verspreiden en nieuwsberichten uit de gemeenten aan dit blad te zenden, bestempelen het tot een Duits blad, met Duits geld betaald, in Duitse geest gedirigeerd. Een daarmee vervallen alle praatjes, waarmee in brochures en hoofdartikelen om de kern der zaak wordt heen gedraaid en die maken, dat men zo'n moeite heeft, zich rekenschap te geven van wat de Gentse groep eigenlijk wil en is.

Dit laatste nu zal de Kölnische van 17 juli ons zeggen (on n'est trahi que par les siens): eine vielleicht kleine, aber sehr rühige und für ihr Volkstum glühend begeisterte Gruppe junger Flamen, die den Gedanken einer Art germanische Gemeinbürgerschaft ihres Heimatsortes, der Niederlande und auch Deutschlands schon vor dem Kriege verfochten haben.

Het blad treedt dus tenslotte in de brede rij der Duitse bladen, wiens meningen en oogmerken ons reeds lang bekend zijn; en daarmee verliest de Vlaamsche Post dan ook alle belang als Vlaams, laat staan Nederlands dagblad, en de beweging, waar zij uit spruit, als Vlaams of Groot-Nederlands verschijnsel.

Dat ik dan ook over die, dus eigenlijk onbelangrijke, beweging wel wat te uitvoerig ben geweest, vond zijn oorzaak in de overweging, dat het mij beter scheen voor het Nederlands publiek, deze zaken eens recht te zetten, dan er verkeerde opvattingen over te laten ontstaan; te veel gewicht hechte men aan deze Gentse beweging vooral niet, zij zal op een gegeven ogenblik, tengevolge van de onzuivere basis, waarop zij zichzelf geplaatst heeft, te gronde moeten gaan en ik ... ik zeg haar nu reeds voorgoed vaarwel en zal er verder het zwijgen toe doen.

Naar wij in de Times lezen, is baron Beyens benoemd tot tijdelijk minister van buitenlandse zaken van België.

Vrijdag 30 juli 1915 – avondeditie

Moratorium in België.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Zoeven wordt bekend gemaakt dat bij beschikking van 21 juli, de behandelingen omtrent het moratorium tot 31 augustus e.k. worden verlengd.

In ons ochtendblad hebben wij aan de Times het bericht ontleend, dat baron Beyens benoemd was tot tijdelijk minister van buitenlandse zaken van België, ter vervanging van de afgetreden minister Davignon. Koning Albert der Belgen heeft deze, wiens aftreden volgens de Vlaamsche Stem definitief is, tot minister van staat benoemd.

Het blad schrijft naar aanleiding van de ministerswisseling:

De nieuwe minister is lange tijd het hoofd van het burgerlijk kabinet van koning Albert geweest, minister van diens huis en eindelijk gezant te Berlijn, in vervanging van baron Greindl. De “Revue des Deux Mondes” drukte onlangs heel eigenaardige “souvenirs” van onze Berlijnse gezant, die op de persoonlijkheid van Willem II, op de keizerlijke huishouding en de Duitse politiek een vreemd licht hebben geworpen. De benoeming van Baron Beyens, een geoefende diplomaat, mag met voldoening worden begroet, op dit moeilijk uur, waar de portefeuille van minister van buitenlandse zaken misschien wel de zwaarste om dragen is.

M. Davignon zal zich te Parijs vestigen. Hij laat de herinnering na van een heel beminlijke man, “every inch a gentleman”, die met veel vaardigheid, tegen zijn wil, gedurende acht jaar het ministerschap heeft waargenomen. M. Davignon, die heel rijk is, bracht zijn leven door met liefdadigheidswerken in te richten en te besturen. In 1907 nam hij slechts met tegenzin de portefeuille aan, die M. de Trooz hem aanbood; maar het ministerie van buitenlandse zaken eist een decoratieve en rijke “homme du monde”. Om een einde te stellen aan een lastige ministeriële crisis, nam M. Davignon eindelijk aan.

Hij had het ingewikkeld vraagstuk van de Congonaasting, de processen, die op de dood van Leopold II volgden en eindelijk de oorlogsverklaring te bekampen. Nooit heeft een Belgisch minister van buitenlandse zaken het zo moeilijk gehad, nooit kreeg hij zo’n reusachtige verantwoordelijkheid te dragen. M. Davignon kweert zich met wijsheid en voorzichtigheid, met hoofsheid en toewijding van zijn zware taak. Terecht komt de koning hem als staatsminister aan te stellen.

Aan het Belgisch informatiebureau wordt in tegenspraak met het bericht van de Vlaamsche Stem uit Havre gemeld:

Het beheer van het departement van buitenlandse zaken zal slechts tijdelijk in andere handen overgaan. Minister Davignon had reeds voor het uitbreken van de oorlog, wegens gezondheidsredenen, zijn besluit tot ontslag nemen aangekondigd. In de moeilijke omstandigheden, waarin het land verkeerde, bleef hij echter op zijn post. Maar de grote inspanning van de laatste tijd is zijn krachten te boven gegaan, zodat hij onlangs zijn ontslag aan de koning aanbood. Koning Albert heeft dit ontslag niet aangenomen, daar hij zich in de huidige omstandigheden niet definitief de medewerking wil ontzeggen van een man die met grote bescheidenheid, in tragische ogenblikken met de meeste energie en bekwaamheid de belangen van zijn land heeft verdedigd.

Minister Davignon heeft slechts verlof gekregen voor een rustkuur. Gedurende zijn afwezigheid zal baron Beyens het beheer van het departement in handen nemen.

Men schrijft uit Turnhout aan de Vlaamsche Stem:

Te Turnhout is onder grote belangstelling een gedenkteken opgericht in de St.-Pieterskerk aldaar, ter ere van de onder de Belgische driekleur gevallen soldaten uit Turnhout en omgeving. De namen der gesneuvelde soldaten zijn in een eikenhouten lijst gevat, welke bij het onthullen van het gedenkteken in de Belgische vlag gewikkeld was.

Op de nationale feestdag is door het gemeentebestuur van Turnhout een immortellenkrans aan de voet van het gedenkteken neergelegd.

Het plan is om door de bekende Turnhoutse kunstschilder Jozef Verrees, die als soldaat op het slagveld verminkt is en thans in een hospitaal ligt, bij zijn terugkeer in Turnhout, de portretten van zijn gevallen wapenbroeders op het mausoleum te doen schilderen.

Men meldt uit Essen en Moerstraten aan de Vlaamsche Stem:

Heden werd bekend gemaakt, dat de in deze twee gemeenten gelegen grenswachten naar het front zouden terugkeren.

Vier Duitse grenswachten schenen genoeg van de vuurproef gekregen te hebben. Na hun wapens en patroontassen te hebben afgelegd, zijn zij de draad overgegaan en hebben zich onder de gemeente Nispen laten interneren.